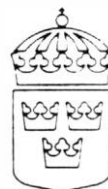

Motion till riksdagen

1989/90:U503

av Carl Bildt m.fl. (m)

Sveriges väg till Europa

Mot.
1989/90
U503

Innehåll

1. Sammanfattning	1
2. Ett nytt Europa med en ny europeisk fredsordning	2
2.1 Socialismens kollaps	2
2.2 Fundamenten för framtida fred	3
2.3 Europeiskt samarbete	3
3. Sverige tillhör Europa	5
4. Sveriges väg till Europa	6
4.1 EES – ett steg mot ett enat Europa	7
4.1.1 EFTA-ländernas förhandlingsmål	8
4.1.2 Anpassning till EG-regler	10
4.2 Europasamarbetet i framtiden	10
4.2.1 EMS – European Monetary System	10
4.2.2 Frihandel i världen	11
4.2.3 Miljövård	12
4.2.4 Social dimension	13
4.2.5 Institutionella förändringar	13
4.3 Vad skall Sverige göra?	14
4.3.1 Randstat	14
4.3.2 Medlemsland	15
5. Hemställen	15

1. Sammanfattning

Sverige bör vara en fullvärdig deltagare i det europeiska integrationsarbetet. Sverige har inte råd – vare sig ur kulturell eller kunskapsmässig synvinkel eller med hänsyn till ekonomi och social välfärd – att avstå från att delta i det nya Europa som håller på att skapas.

I Västeuropa går nu utvecklingen mot ett ännu mera utvecklat samarbete – den gemensamma inre marknaden är ett uttryck för detta. Enskilda människor, företag, och institutioner kommer inte att hindras av nationella gränser. Samtidigt kan de nationella och regionala kulturerna utveckla sin särart inom ramen för ett pluralistiskt Europa.

Utvecklingen i Öst- och Centraleuropa under de senaste månaderna förstärker ytterligare den europeiska samarbetstanken. Medborgarna i dessa länder vet att det är demokrati och marknadsekonomi som har gjort att invånarna i Västeuropa kan åtnjuta personlig frihet, hög levnadsstandard och social välfärd. De vet också att samarbete mellan nationer lägger grunden för fred och välfärd.

Sverige varken kan eller bör stå utanför det europeiska samarbetet. Moderata samlingspartiet anser att Sverige fullt ut bör delta i den västeuropeiska integrationen. Sverige bör utforma en strategi för en stegvis anslutning till den Europeiska Gemenskapen.

Moderata samlingspartiet avvisar bestämt försöken att få Sverige att driva en isolationistisk politik. En sådan politik skulle få förödande konsekvenser för svenska medborgare och svenskt samhällsliv.

Den väg regeringen slagit in på innebär att Sveriges väg till europeisk integration går via de s.k. EES-förhandlingar som kommer att inledas under våren 1990. Det är viktigt att dessa förhandlingar resulterar i ett så omfattande avtal som möjligt. Det är emellertid redan klart att de mål regeringen själv i proposition 1987/88:66 "Sverige och den västeuropeiska integrationen" ställt för Sveriges deltagande i integrationen inte kommer att uppnås genom EES-förhandlingarna. Om Sverige och de andra EFTA-länderna inte erhåller en tullunion med EG kommer gränskontroller och andra gränshinder inte att kunna hävas. Svenska företag får därmed inte likvärdiga konkurrensvillkor med företagen inom EG. Genom att Sverige ställs utanför beslutsprocessen inom EG kommer Sverige inte heller att i någon väsentlig utsträckning kunna göra sitt inflytande gällande i den europeiska politiken.

EES kan därför bara vara ett steg på vägen. För Moderata samlingspartiet är Sveriges fulla deltagande i EG ett mål. Först efter det att EG:s inre marknad är i funktion 1993 kommer EG att ta ställning till Österrikes medlemskapsansökan. I det sammanhanget finns också förutsättningarna för fler länder att vinna inträde i EG. Sverige måste därför parallellt med EES-processen analysera förutsättningarna för svenskt medlemskap.

2. Ett nytt Europa med en ny europeisk fredsordning

Utvecklingen i riktning mot fred och demokrati har under de senaste åren gått snabbt. Under hösten 1989 inträffade händelser i Östeuropa som ännu

vid denna tid för ett år sedan knappast ens var förhoppningar. Få kunde ana styrkan i den folkliga kraft som nu visats. Domen över 40 års socialistiskt vanstyre är hård.

Mot. 1989/90
U503

2.1 Socialismens kollaps

Ingenstans där socialismen prövats har den fungerat. Det vet bonden i Kina, gruvarbetaren i Ural, läraren i Nova Huta och sockerrörsarbetaren på Kuba. Socialistiska ekonomier fungerar inte och behoven att detaljstyra samhället leder till diktatur och förtryck. Det är bara i länder där socialismen kunnat motverkas av en kämpande marknadsekonomi som socialistiska alternativ har kunnat vinna ett, visserligen begränsat, men dock stöd bland allmänheten. I Östeuropa vet man att socialismen leder till katastrof.

Järnridån har fallit. Människor och idéer kan åter röra sig från Öst till Väst, från Väst till Öst. Men ännu är vägen till stabila demokratier och fungerande marknadsekonomier lång och besvärlig. De östeuropeiska länderna måste bygga upp en rad institutioner och stifta ett stort antal lagar som nu saknas. De måste klara av den besvärliga processen att överföra äganderätt från staten till privata intressenter.

Västeuropas länder kan och bör hjälpa till. Just nu samordnar EG-kommissionen det ekonomiska stödet från de 24 industrialiserade marknadsekonomierna inom OECD. Att EG-kommissionen fick detta samordningsansvar är naturligt, eftersom det bara är EG, som tack vare sin ledande roll i Europa, effektivt kan hjälpa Östeuropa. Men när östeuropéerna nu vänder sig mot väst för att få hjälp framstår EG inte bara som den viktigaste ekonomiska maktfaktorn utan även som en garanti för fred och demokrati.

Sverige måste också medverka till att stödja utvecklingen i Östeuropa. I en särskild kommittémotion "Central- och Östeuropa" redovisar vi hur Sverige skall kunna bidra till utvecklingen inom de självständiga östeuropeiska länderna liksom förslag till svenskt stöd till de baltiska länderna. Detta stöd måste infogas inom ramen för det västeuropeiska hjälpprogram som nu växer fram.

2.2 Fundamenten för framtida fred

Det finns ett gemensamt europeiskt kulturarv. Under sekler har de flesta europeiska länder deltagit i samma kulturella process och påverkats av samma strömningar. Olika länder svarade för inspirationen under olika perioder.

Förutsättningarna för fredligt samarbete mellan Europas länder är bättre nu än någonsin förut. Genom det institutionaliserade samarbetet inom EG har skapats helt nya förutsättningar för långsiktig fredlig samverkan. Väpnade konflikter mellan Västeuropas demokratiska länder förefaller i dag omöjliga. Medborgare och politiker har lärt sig kompromissernas svåra konst. Det finns i dag en respekt för andra länders synsätt och traditioner som ännu för 30 år sedan saknades. Inte minst viktigt för detta europeiska integrationsarbete är att allt fler tvistemål löses genom juridiska instrument, såsom EG-domstolen, i stället för i förhandlingar mellan nationella politiker.

Under året har öppnats möjligheter för att på sikt inte bara de nuvarande

tolv länderna inom EG utan även övriga europeiska länder skall kunna inkluderas i detta institutionella integrationsarbete. Därför finns det fog för att tala om möjligheterna till en ny europeisk fredsordning. Motorn i detta nya Europa är EG-samarbetet.

2.3 Europeiskt samarbete

Utvecklingen i Europa gick efter krigslutet i olika riktningar. I Västeuropa uppstod en förståelse för att frivilligt ekonomiskt och politiskt samarbete mellan demokratier lägger grunden för varaktig fred. Det av Sovjet inrättade organet för östeuropeiskt samarbete, SEV (även kallat Comecon), har emellertid i verkligheten aldrig varit annat än en förlängning av sovjetiska Gosplan, med uppgift att gynna Sovjetunionen ekonomiskt.

Det ojämförligt viktigaste organet för europeiskt samarbete är EG – den Europeiska gemenskapen. Det finns inget alternativ till EG.

EFTA grundades, två år efter EG, som ett organ för de samarbetstveksamma länderna. EFTA har under sin tjuugoåriga existens bara genomfört ett betydande samarbetsprojekt – ett frihandelsavtal. När nu EFTA får en ny roll som samordnare av medlemsländernas önskemål i förhandlingarna med EG understryker detta ytterligare EG:s stora betydelse.

Även framtida samarbete i Östeuropa kommer att vara inriktat på en så nära relation till EG som möjligt. Att förespråka att Sverige skulle ingå i ett ekonomiskt samarbete i en randstatszon från Nordkap till Svarta Havet – ett slags "Mitteleuropa-lösning" är inte grundad på politiska och ekonomiska realiteter. Naturligtvis vill de östeuropeiska länderna ha samarbete med ett EFTA-land som Sverige, men i valet mellan EFTA och EG är det givetvis mot EG som dessa länder vänder sig. EG utgör en marknad på cirka 330 miljoner personer. EFTA-ländernas befolkning utgör inte ens en tiondel därav.

Att Östeuropas länder strävar efter nära relationer med EG bekräftas bl.a. av att Ungerns utrikesminister offentligt deklarerat att Ungern i framtiden önskar uppnå medlemskap i EG. Av samma skäl som EG-medlemskap var viktigt för Grekland, Portugal och Spanien för att stärka demokratin kommer de demokratiserade östeuropeiska länderna att dras till EG.

Under de över 30 år som EG har funnits har det i hög grad bidragit till att skapa dagens moderna Västeuropa. Under 1970-talets slut och i början av 1980-talet inriktades EG-avtalet på att assimilera nya medlemmar. Genom enhetsakten och framför allt genom beslutet att på kort tid genomföra den gemensamma inre marknaden, något som redan från början varit ett av målen för samarbetet, vitaliserades hela verksamheten. Utvecklingen inom EG kommer inte att upphöra efter 1992.

Även om EG svarar för det kraftfulla samarbetet är andra sammanslutningar av europeiska länder betydelsefulla för att bygga ett enat Europa. Europarådet är forumet för alla Europas demokratier. Det är det äldsta organet för europeiskt samarbete och är en viktig manifestation för demokrati och mänskliga rättigheter. När Europarådet grundades 1949 ville många att det skulle utgöra grunden för en fastare sammanslutning av de demokratiska länderna. Denna målsättning kunde dock inte uppfyllas.

Europarådet har dock viktiga konkreta uppgifter i att vaka över att de olika länderna inte träder de enskilda medborgarnas rättigheter förnär. Detta är mycket betydelsefullt. I Sverige har socialdemokratiska regeringar flera gånger fått uppleva nesan av att fällas för avsteg från Europarådskonventionen om mänskliga rättigheter. Det har bidragit till att svenskar delvis fått ett förbättrat skydd mot myndighetsövergrepp. Även på det kulturella området gör Europarådet betydelsefulla insatser.

För de östeuropeiska länderna är medlemskap i Europarådet viktigt. Ungern har redan inlämnat en medlemskapsansökan. Att upptagas som medlem innebär att Västeuropas länder godkänner de nya demokratiska systemen i det landet. Därmed utgör också Europarådsmedlemskap en förstärkning av demokratin – avsteg från demokratiskt styrelseskick skulle leda till att landet, såsom var fallet med Grekland under militärjuntans styre, suspenderas eller utesluts från Europarådet.

Vid sidan av dessa kända samarbetsorganisationer finns även ett FN-organ för samarbete i Europa – ECE (Economic Commission for Europe). Detta organ har aldrig haft någon praktisk betydelse för europeiskt samarbete. Det finns inte heller anledning att tro att ECE i framtiden kan få någon mera betydelsefull roll.

3. Sverige tillhör Europa

Sverige står nu inför ett vägval. När huvuddelen av Västeuropas länder förbereder sig för ökat samarbete måste Sverige bestämma sig för om vi skall vara med eller stå utanför.

Konsekvenserna om vårt land skulle stå helt utanför skulle bli omfattande. Det skulle ha betydelse för hela vår kultur och vårt politiska klimat. Sverige är en del av Västeuropa – att förneka detta är att förneka Sveriges kulturella och politiska arv. Nästan alla viktiga impulser genom historien har kommit från den västliga kultursfären. Vårt politiska system – den parlamentariska demokratin – stammar från Västeuropa och tillämpas nu i alla dess länder.

Att medvetet ta avstånd från Västeuropa kommer att innebära att både svenskar och utlänningar kommer att se på Sverige med andra ögon. Det kommer säkerligen inte att välkomnas av ungdomar – varav många i ett sådant läge kan förväntas försöka lämna Sverige för att söka sin framtid i mer dynamiska länder.

I politiskt hänseende kommer Sverige att avskärma sig från det nära samarbete över gränserna som finns mellan de olika EG-ländernas politiker. Kvaliteten på de svenska politiska besluten påverkas naturligtvis negativt av en ordning där svenska politiker sällan får impulser och intryck från andra länder. Ett insulärt synsätt är alltid skadligt och leder lätt till fördomar och vanföreställningar.

I ekonomiskt hänseende är Sverige en del av Västeuropa – över 52 procent av all export skedde 1988 till EG-länder. Det är också handeln med EG som ökar snabbast – 1984-88 ökade exporten till EG fem gånger snabbare än exporten till andra länder. En isolering skulle därför skada Sverige ekonomiskt.

Många av motståndarna till europeisk integration hävdar att Sverige kan bibehålla nuvarande relation till EG – ett frihandelsavtal – och eftersom detta möjliggör handel och kontakter i dag kommer det även att räcka i framtiden. Det är fel. Skillnaden är att inom kort kommer EG att ha undanröjt gränshindren mellan sina länder. Då kommer svenska företag i en mycket mera ofördelaktig situation. Sverige kommer att ligga utanför EG, vilket medför osäkerhet och kostnader. Inom EG kommer företagen att, som ett resultat av den inre marknaden, kunna rationalisera sin tillverkning, vilket leder till att EG-företagen även kan bli mera konkurrenskraftiga på exportmarknader där deras produkter konkurrerar med svenska varor.

Skapandet av den inre marknaden kommer att vara en betydelsfull stimulans för EG-ländernas ekonomier. I den s.k. Ceccini-rapporten räknade man med att BNP inom EG kommer att öka med mellan 2,5 och 6,5 procentenheter som ett resultat av att gränshinder av olika slag avvecklas. Nyligen har amerikanska nationalekonomer hävdat att integrationen kommer att ge ännu större positiva effekter.

Står Sverige utanför denna process kommer både stora och små företag att påverkas.

Det sägs ibland att de stora företagen ansluter sig själva till EG genom att köpa företag inom EG. Det är delvis riktigt – men samtidigt innebär det att den svenska företagsdelen direkt måste konkurrera med den del av företaget som befinner sig innanför EG. Även småföretagen kommer att påverkas. Många underleverantörer till de svenska storföretagen kommer att drabbas av att dessa företag flyttar produktion till utlandet.

Ny teknikutveckling kommer att försvinna ur Sverige. Arbetstillfällena kommer successivt att minska. I ett isoleringsalternativ kommer det svenska välståndet att allt fortare urholkas. Sverige kan riskera att bli en exotisk kuriositet – ett nytt Albanien – ett land som står stilla.

Det skulle möjligen kunna finnas ett mindre avskräckande sätt att ställa sig vid sidan om integrationen – det vore om Sverige på alla områden där vi själva kan bestämma kunde uppvisa en mera attraktiv bild än vår omgivning. Om Sverige hade mycket låga skatter, hög effektivitet, stabila priser, god energitillgång och en mycket hög välfärd skulle de negativa effekterna av att stå utanför kanske bli mindre. Sådan är situationen för Schweiz. Men läget är annorlunda för Sverige. Oavsett vad som händer med Sveriges EG-förbindelser måste den svenska politiken ändras på ett antal viktiga områden. I dag är kontrasten mellan Sverige och andra jämförbara västländer alltför stor.

4. Sveriges väg till Europa

När en ny europeisk samhörighet nu skapas utifrån de nuvarande EG-ländernas samarbete är det givet att Sveriges plats är inom denna europeiska samhörighet. Utrikesutskottet har uttryckt ambitionen på följande sätt i betänkandet UU1987/8824.

vad som nu förestår är en översyn av våra kontakter på olika sakområden, för att om möjligt uppnå att integrationsarbetet inom EG, som nu accelereras, leder till samma fördelar och åtaganden för medborgare, institutioner och företag i Sverige, som det gör i EG:s medlemsländer.

Det är en viktig målsättning – på samma gång självklar och fundamental. Det är självklart att vi i Sverige inte i längden kan vara en andra klassens europé – att stå utanför integrationen kommer inte minst känslomässigt att vara till skada för svenskt näringsliv, svensk vetenskap och kultur. Samtidigt är målsättningen grundläggande, eftersom det enda nu möjliga sättet att uppnå denna likabehandling är att erhålla medlemskap.

Sveriges väg mot Europa måste därför ha detta som ett långsiktigt mål. Det bör ske en stegvis anslutning till den Europeiska Gemenskapen.

- Det första steg som måste tas är steg som Sverige kan ta på egen hand. Svenska regler och bestämmelser måste bringas i samstämmighet med dem som gäller inom EG. Ett sådant arbete har inletts. Det måste genomföras snabbt och konsekvent.
- Ännu viktigare är att den svenska politiken på viktiga delområden, som skatter och energi, måste anpassas till den europeiska verkligheten. Det är inte i sig en förutsättning för vidgat samarbete med EG, men det är en förutsättning för att den svenska ekonomin skall kunna utvecklas.
- Resultatet av de sk EES-förhandlingarna, som snart skall inledas, kan bli ett betydelsefullt steg på vägen mot integration. Våra kommentarer till EES-processen återfinnes i avsnitt 4.1.1 nedan.

Efter EES-avtalet kommer det att finnas en rad ytterligare områden där Sverige bör fördjupa samarbetet med EG. En del av dessa är redan i dag möjliga att identifiera, andra blir beroende av utvecklingen inom EG.

- Den sedan 1984 pågående s. k. Luxemburg-processen möjliggör att EFTA-länderna och EG steg för steg utvecklar lösningar på problem av gemensamt intresse. Denna process måste fortgå parallellt med EES-processen, eftersom där byggs en plattform för gemensamma lösningar som grundval för ett framtida svenskt medlemskap i EG.
- För att kunna undanröja gränshinder och avskaffa gränskontrollerna mellan Sverige och EG krävs att Sverige ingår en tullunion med EG. Även andra EFTA-länder har uttryckt intresse av att det etableras en tullunion.
- EG håller på att fördjupa valutasamarbetet EMS (se nedan avsnitt 4.2.1). Sverige bör eftersträva en anknytning till detta samarbete.
- EG håller på att bygga upp en miljövårdsorganisation, EEA (se avsnitt 4.2.3 nedan). Sverige bör försöka vinna anslutning till denna.

För oss moderater är det självklart att Sveriges framtida utveckling måste ske inom ramen för ett enat Europa. Sverige kan steg för steg skapa förutsättningar för att i framtiden fullt ut delta i det europeiska integrationsarbetet.

Att föra Sverige till Europa kommer inte ske utan motstånd. Varje förändring kommer att framställas som en försämring av EG-motståndarna. De argument som dessa använder bygger ofta på mer eller mindre medvetna feltolkningar av regler och förhållanden inom EG. Efter en tid, när de rätta förhållandena blivit kända, försvinner argumenten.

4.1 EES – ett steg mot ett enat Europa

Den 19 december möttes EG:s och EFTA-ländernas utrikesministrar i Bryssel. De enades om att förhandlingar om en Europeisk Ekonomisk Sfär (European Economic Space) skall inledas under våren 1990. Denna sk EES-process är resultatet av ett erbjudande som EG-kommissionens ordförande Jacques Delors gjorde i januari förra året. Han erbjöd då att under vissa förutsättningar skulle EFTA-länderna få deltaga i ett omfattande samarbete med EG. De viktigaste kraven var att EFTA-länderna skulle acceptera de regler och förhållanden som EG redan beslutat om (den sk *acquis communautaire*). Ett annat viktigt villkor var att de EFTA-länder som ville delta skulle förhandla tillsammans.

Syftet med de förhandlingar som nu inleds är att EES-samarbetet skall kunna vara i kraft vid samma tidpunkt som EG:s inre marknad skall vara fullbordad – vid utgången av 1992. Vid mötet i Bryssel talade de deltagande parterna om de två pelarna i EES. Den ena pelaren är EG:s existerande strukturer. Den andra pelaren måste EFTA-länderna bygga upp. Därför måste EFTA-länderna komma överens om dels EFTA:s gemensamma förhandlingsuppläggning i förhållande till EG, dels hur EFTA:s framtida organisation skall se ut.

4.1.1 EFTA-ländernas förhandlingsmål

Förhandlingarna kring EES kommer att omfatta följande sakområden:

- institutionella förhållanden
- varuhandel
- tjänstehandel
- kapitalrörlighet
- arbetskraftsrörlighet

Dessutom kommer följande områden att bli föremål för överläggningar: forskning och utveckling, miljövård, utbildning, arbetsförhållanden och sociala villkor, konsumentskydd, småföretag och turism, regional utjämning och politisk dialog.

Målet för EFTA-ländernas förhandlingsuppläggning måste vara att uppnå så långtgående praktiskt samarbete som möjligt. Villkoren för Sverige bör bli så likvärdiga som möjligt i förhållande till EG-länderna.

Om en tullunion inte kommer till stånd mellan EG och EFTA kommer inte gränskontrollerna att slopas mellan Sverige och EG. Då kommer bl.a. den omfattande ursprungskontrollen av varor att finnas kvar. Att gränskontrollen bibehålls bidrar också till att svenska företag som inte är etablerade inom EG-området aldrig kommer att betraktas som medlemmar i EG-familjen utan alltid som utomstående. Jordbrukshandeln kommer inte heller att omfattas av avtalet i annan mån än att Sverige kan tvingas lämna koncessioner beträffande sin jordbruksimport på olika punkter.

Det är vidare mycket oklart om antidumping-bestämmelserna och andra skyddsklausuler, som nu finns i vårt frihandelsavtal med EG och som Gemenskapen vid flera tillfällen använt för att diskriminera Sverige, kommer att försvinna.

EG har i den gemensamma kommunikén efter EG-EFTA-mötet accepterat att det finns vissa vitala nationella intressen bland EFTA-länderna som kan komma att medföra begränsningar i samarbetet. Men för att EES skall kunna komma till stånd är det nödvändigt att dessa invändningar blir så begränsade som möjligt. Annars kommer EG att uppfatta det som om EFTA-länderna försöker en "à la carte-ansats" för europeisk integration, dvs att EFTA-länderna bara väljer att delta i sådant samarbete som de själva finner gynnsamt. En sådan ansats är inte acceptabel för EG. Inom EG måste länder för att få del av de allmänna fördelarna också underkasta sig beslut som kortsiktigt kan vara negativa för det egna landet.

EG har överstatliga organ. Det finns en EG-domstol, en kommission med exekutiva funktioner, ett direktvalt parlament och en beslutsordning som möjliggör majoritetsbeslut inom ett antal områden. Inom EFTA finns inga sådana organ eller beslutsprocesser. Detta kommer att leda till komplikationer när de två "pelarna" skall förenas till EES.

För att EES skall fungera kommer det dock att krävas någon form av gemensam juridisk tvistelösningsmekanism. Inte minst för enskilda individer och företag innebär en sådan lösning en förbättring. Den skulle automatiskt innebära förstärkt rättstrygghet vid tvister med myndigheter inom vissa rättsområden. En sådan EES-domstol skulle vara den slutliga uttolkaren av de lagar som grundas på EES-avtalen. Detta kommer dock att kräva omfattande förändringar för de olika EFTA-länderna.

Ett betydelsefullt förhandlingsområde gäller EFTA-ländernas möjligheter att påverka den framtida utformningen av EG-samarbetet. EG är en dynamisk organisation och samarbetet kommer att utvecklas vidare efter att den inre marknaden förverkligats. Även inom områden där det finns etablerade EG-regler kommer utvecklingen att nödvändiggöra en utveckling av reglerna. EG har i dag en fungerande beslutsprocess som omfattar kommissionen, parlamentet och ministerrådet. EFTA-länderna vill medverka i EG:s beslutsprocess och har framhållit:

upprättande av en, både till innehåll och form, verkligt gemensam mekanism för beslutsfattande är en grundläggande förutsättning för att ett avtal skall vara politiskt godtagbart och rättsligt effektivt men också motiverad med tanke på avtalets omfattning (EFTA:s ministerråd, 14 december 1989)

Det är viktigt att denna målsättning så långt som möjligt realiseras.

Från EG:s sida har man dock deklarerat att man inte kan ge avkall på EG:s beslutssoveränitet.

Även om EFTA-länderna når långt i sina strävanden är det uppenbart att en EES-lösning är en mellanlösning, eftersom EFTA-länderna inte kan få det fulla inflytande som ett medlemskap innebär. På lång sikt är detta inte acceptabelt – Sverige skulle då förvandlas till en randstat som på många olika områden tvingas anpassa sig till EG utan att ha något inflytande. På kortare sikt kan EES dock vara ett nödvändigt mellanläge tills Sverige fullt ut kan delta i samarbetet.

I det förhandlingsläge som nu föreligger är det viktigt att EFTA-länderna enas om en förhandlingsuppläggning som söker uppnå en så långtgående integration som EG kan acceptera. I förhandlingarna är det viktigast att priori-

tera de praktiska aspekterna av samarbetet. I första hand är det en fråga om att säkra de s.k. fyra friheterna och beslutsinstitutionerna. Om EFTA-länderna ställer alltför långtgående krav på undantag och på institutionella arrangemang som EG-länderna uppfattar som en inskränkning av deras beslutssoveränitet finns risken att EES inte kan förverkligas.

- EFTA-länder bör eftersträva att det bildas en gemensam EES-arbetsmarknad i enlighet med de regler som kommer att gälla för EG-arbetsmarknaden.
- Passfrihet bör gälla inom hela EES. Beträffande varuhandel måste målsättningen vara att frihandelsavtalet utformas så att det inte omöjliggör en framtida tullunion.
- Även om fria kapitalrörelser kan åstadkommas genom ensidiga nationella beslut bör regler som garanterar medborgarnas rätt att fritt flytta kapital inkluderas i ett EES-avtal. Även rätten att förvärva företag och fast egendom inom EES bör garanteras.
- EFTA-länderna bör vidare eftersträva att fullt ut kunna medverka i EG:s forsknings- och utbildningsprogram. Det skulle innebära att Sverige kunde medverka på programnivå i olika forskningsprojekt, liksom att svenska ungdomar skulle kunna delta i utbytesprogrammen ERASMUS och COMETT.
- De kommande förhandlingarna kommer inte att gälla en anslutning till EG:s gemensamma jordbruksmarknad. Det är dock viktigt att ett framtida EES-avtal medför ökad möjlighet till handel med jordbruksprodukter.
- EG har också inbjudit EFTA-länderna att inom ramen för EES upprätta en utrikespolitisk dialog. En sådan dialog bör välkomnas.

4.1.2 Anpassning till EG-regler

När svensk lagstiftning och regelgivning skall anpassas till de relevanta delarna av *acquis communautaire* kommer detta att kräva en rad förändringar av lagar och förordningar.

Den s.k. EG-rätten är direkt tillämplig i medlemsstaterna. Den anses vara omedelbart gällande rätt och är därför bindande för nationella domstolar och myndigheter. De EG-rättsliga reglerna har också i stor utsträckning direkt effekt, dvs de lägger rättigheter och skyldigheter direkt på fysiska och juridiska personer och kan åberopas av dessa.

Om en sk EES-domstol inrättas innebär det att enskilda individer och företag i vissa typer av fall kan överklaga ett avgörande i svensk domstol till EES-domstolen, som då kan pröva bl.a. om svensk lagstiftning står i överensstämmelse med avtalet. En sådan överklagningsmöjlighet innebär att beslutanderätt delegeras till en mellanstatlig domstol, vilket är möjligt redan enligt nuvarande lagstiftning.

4.2 Europasamarbetet i framtiden

När den inre marknaden är förverkligad vid slutet av 1992 kommer EG-samarbetet att ytterligare förstärkas och utvecklas.

4.2.1 EMS – European Monetary System

EMS' växelkurssamarbete – ERM – har varit framgångsrikt. Detta samarbete innebär att de ingående valutornas växelkursvariationer regleras. Om marknadskurserna avviker från de tillåtna banden intervenerar centralbankerna tillsammans. Detta system har bidragit till stabila växelkurser och förhållandevis låg inflation i de samverkande länderna. Man har även skapat ett slags gemensam valuta – Ecu – som vinner allt större användning i främst kommersiella sammanhang.

Ännu ingår inte alla EG-länder i ERM. Storbritannien, Spanien, Portugal och Grekland står utanför. Nu pågår emellertid en omfattande debatt inom EG om ett utökat monetärt samarbete.

Vid Europeiska rådets – dvs EG:s regeringschefer – möte i december i fjol beslutades att EG skall inkalla en konferens till hösten i år. Denna konferens skall behandla de praktiska förhållandena kring ett fördjupat monetärt samarbete. Det innebär att även Storbritannien nu accepterat att i framtiden inträda i det nuvarande växelkurssamarbetet ERM.

Det finns olika tankar om hur det monetära samarbetet skall se ut. Många, däribland EG-kommissionens ordförande Delors, förespråkar att EG förvandlas till ett gemensamt valutaområde European Monetary Union (EMU), där samma valuta är legalt betalningsmedel i de olika länderna.

De enskilda länderna får då inte längre samma möjligheter att utforma en egen penningpolitik. Även finanspolitiken måste delvis samordnas. Då krävs också en europeisk centralbank. En förutsättning för att denna skall kunna vinna förtroende är att den får en självständig ställning i förhållande till såväl de nationella regeringarna som EG:s olika beslutande organ.

En annan tanke är att en gemensam valuta kan uppstå successivt, som ett resultat av medborgarnas fria val av valuta. Den valuta som bäst bevarar köpkraften kommer då normalt att ha störst attraktionskraft.

På sikt finns det betydelsefulla vinster att göra med en gemensam valuta. Även om det numera finns möjlighet för företag att "försäkra" sig mot kursfluktuationer innebär dessa operationer kostnader. Det innebär att ett utländskt företag har en konkurrensnackdel i förhållande till inhemska företag. En sann inre marknad förutsätter därför att även växelkursriskerna elimineras.

Sverige tillämpar för närvarande en växelkurspolitik som baseras på den s.k. korgen. Detta är ett vägt index av de 15 viktigaste valutorna i svensk utrikeshandel. Dollarn tilldelas en dubbel vikt. Denna växelkurspolitik baseras enbart på en svensk deklaration att Sverige, genom marknadsinterventioner, skall försvara en växelkurs som ligger inom den deklarerade spännvidden i förhållande till korgen.

Moderata Samlingspartiet har sedan flera år förespråkat en svensk anknnytning till EMS-systemet. Detta kan ske genom att förhandlingar upptas om villkor för anslutning. En sådan är fullt möjlig även för ett land som inte är medlem i EG. Skulle emellertid denna lösning försvåras av pågående utvecklingsarbete med sikte på EMU, kan Sverige i stället anknyta till ERM genom att deklarerera att växelkursen skall stå i viss relation till Ecu. En sådan deklaration skulle vara ett tecken på att Sverige eftersträvar integration med EG och skulle bereda vägen för en senare formell anslutning till ERM.

4.2.2 Frihandel i världen

Bakom EG:s inre marknad ligger en princip om frihandel. Det finns i sig ingen anledning att inskränka ambitionerna om frihandel till Europa – frihandel behövs i hela världen. Många av de samarbetsfrågor som nu kommer att vara föremål för förhandlingar inom EES borde kunna avse inte bara europeiska länder utan alla de nuvarande OECD-länderna och även de sk NIC-länderna, vilka skulle kunna förenas i ett gemensamt frihandelsområde till gagn för alla parter. Den amerikanske utrikesministern Baker har deklarerat att USA borde få samma relation till EG som nu diskuteras för EFTA-länderna. Även om detta kortsiktigt innebär en komplikation beträffande EES-förhandlingarna är det glädjande, eftersom det visar en amerikansk strävan efter ett stort frihandelsblock.

Det för närvarande viktigaste organet för att främja frihandel är GATT. Sverige kan inom ramen för de pågående GATT-förhandlingarna ta initiativ till och understödja frihandelsinitiativ. Ett led i detta är att avveckla svenska avsteg från frihandelspolitiken. Det är därför positivt att Sverige kommer att avveckla de sk multifiberavtalen som begränsat u-ländernas möjligheter att exportera textilvaror till Sverige.

Frihandel är viktig för u-länderna. U-länderna kan inte utvecklas bakom tullhinder och protektionistiska begränsningar. Erfarenheterna visar tydligt att ju öppnare ett utvecklingsland är desto bättre utveckling har det kunnat uppvisa. I en särskild kommittémotion om biståndspolitik redovisas våra synpunkter på u-ländernas utvecklingsmöjligheter.

4.2.3 Miljövård

Förmågan att komma till rätta med miljöproblemen kommer att bli avgörande för Europas framtid. I delar av Europa, främst i Östeuropa är miljöproblemen i det närmaste pyramidala och hotar även människan direkt. I andra delar av Europa är problemen allvarliga: den ekologiska balansen är rubbad och det finns en uppenbar fara för stora negativa konsekvenser om inte insatser snabbt görs.

De olika EG-länderna är medvetna om miljöproblemen. Ännu varierar dock förmågan att angripa problemen dels mellan olika miljöområden, dels mellan olika länder.

De stora miljöproblemen måste lösas på övernationell nivå. En aldrig så ambitiös miljöpolitik kan inte skapa god miljö om miljöförstöringen pågår i grannländerna. I det framtida arbetet med att skapa ett renare Europa kommer EG att spela en betydelsfull roll.

I Romfördragets artikel 36 finns en bestämmelse om att ett enskilt land får upprätthålla egna regler, t ex när det gäller "skydd för människors, djur eller växters liv och hälsa". När Romfördraget 1987 kompletterades genom den s.k. enhetsakten förstärktes miljöskyddet ytterligare. Det fastslogs att EG:s gemensamma policy beträffande miljö och arbetsmiljö skulle inriktas på en "hög skyddsnivå". Dessutom underströks genom artikel 100A varje medlemslands rätt att bibehålla mera restriktiva regler. Förutsättningen för dessa regler är att bestämmelserna inte diskriminerar varor från andra länder i förhållande till varor från det egna landet. Argumentet att en EG-integration

skulle medföra att nuvarande svenska miljöskyddsregler skulle försämrats är således felaktigt.

Just nu håller EG på att etablera en gemensam miljövårdsorganisation – European Environment Agency. Till att börja med skall detta vara ett organ för utbyte av information och utveckling av metoder. Enligt planerna skall organet också vara öppet för länder utanför EG. Sverige bör ansöka om medlemskap i EEA.

4.2.4 Social dimension

Hittills har de sociala frågorna inte ingått i EG-samarbetet. Att EG nu håller på att skapa en social dimension innebär inte att sociallagstiftningen kommer att bli likformig. Varje land kommer även i framtiden att kunna avgöra de sociala förmånernas utformning inom ramen för de minimiregler som nu samlas i en social stadga.

Dessa minimiregler kan påskynda utbyggnaden av sociala förmåner i Medelhavsländerna. För Sveriges del kommer en framtida social stadga knappast att innebära några höjda krav.

Motståndare till europeisk integration hävdar ofta att svensk socialpolitik skulle försämrats om Sverige deltar i integrationsarbetet. Det är fel. EG-samarbetet har inskränkts till att tillse att reglerna är sådana att det inte diskriminerar invånare från ett annat EG-land. För övrigt står Sverige inte alls i någon särställning beträffande sociala förmåner – flera länder i Västeuropa erbjuder sina invånare ett motsvarande och ibland bättre skydd.

Ett annat påstående är att arbetslösheten kommer att öka om Sverige deltar i integrationsarbetet. Det är riktigt att den genomsnittliga arbetslösheten inom EG-länderna ligger högre än i Sverige, men det finns också länder med arbetslöshetstal i svensk storlek när man tar hänsyn till de omfattande arbetsmarknadspolitiska åtgärderna och förtidspensioneringen i Sverige. Det finns inget som skulle hindra Sverige från att i framtiden föra en aktiv arbetsmarknadspolitik. Men i realiteten är deltagande i den europeiska integrationen en förutsättning för att kunna upprätthålla hög sysselsättning i Sverige i framtiden.

4.2.5 Institutionella förändringar

Under 1990-talet kan EG förväntas reformera vissa delar av sina arbetsformer. En sådan traktatförändring kommer troligen att medföra att EG-parlamentet får en starkare ställning i beslutsprocessen. Sedan direktvalen till EG-parlamentet infördes har parlamentet blivit allt mera betydelsefullt. I de olika EG-länderna försöker man också finna sätt att få bättre kommunikation mellan de nationella parlamentarikerna och deras kollegor i EG-parlamentet.

Det pågår för närvarande en debatt inom EG om det som kallas "the democratic deficit". Med det menas inte att EG skulle vara odemokratiskt – EG består av demokratier där varje regering är ansvarig inför sitt parlament och sina väljare. Vad det i stället är frågan om är hur EG-parlamentets roll skall kunna utvecklas och förstärkas. För att balansera den ökade överstatlighet som en förstärkt roll för Europaparlamentet kommer att medföra be-

tonar såväl EG-kommissionen som ministerrådet principen om "subsidiarity". Denna princip innebär att beslut i olika frågor fattas på så decentraliserad nivå som möjligt.

Detta är en viktig princip. Motståndare till EG hävdar ofta att EG innebär att besluten centraliseras till Bryssel. Genom att tillämpa "subsidiarity"-principen kan det i stället komma att innebära decentralisering av beslut inom de enskilda länderna.

4.3 Vad skall Sverige göra?

Att förhandlingar om EES nu kommer att inledas innebär inte att Sverige därmed uppnår ett slutgiltigt förhållande till EG. Det är inte ens säkert att ett EES-avtal kommer att innehålla de element som nu är aktuella. Men även om så kommer att bli fallet är inte EES en ersättning för det samarbete och den integration som EG erbjuder. EES är ett steg som kommer att föra Sverige närmare till EG och ge oss en del fördelar i utbyte mot en del förpliktelser. Men EES är inte ett alternativ till medlemskap.

Sverige har på sikt två alternativ: att stå utanför EG:s beslutsprocess eller att delta fullt ut i de forum där Europas utveckling kommer att avgöras.

4.3.1 Randstat

Väljer Sverige att under nästa decennium stå utanför EG kommer Sverige att bli en randstat. EES är ett randstatsarrangemang – en dellösning för väst-europeiska länder som inte önskar delta i det fullödiga samarbetet.

Sverige och övriga EFTA-länder kommer att förhandla med EG som en enhet, sedan EG-länderna inbördes fattat beslut om sin förhandlingsposition. Det medför att Sverige och de övriga EFTA-länderna i praktiken kommer att tvingas anpassa sig till den politik som EG-länderna inbördes bestämt. Sveriges inflytande på politiken blir begränsat. Om Sverige på lång sikt kommer att ha en anknytning till EG genom en EES-process i stället för medlemskap innebär det att Sverige inte på ett demokratiskt tillfredställande sätt får en möjlighet att delta i utformandet av den europeiska politiken som direkt kommer att påverka Sverige.

Utänförståendet kommer att begränsa Sveriges möjligheter att delta i byggandet av det framtida Europa (östopolitiken, miljövården, den sociala välfärden, forskningen etc.), eftersom EG alltid kommer att utgöra centrum för alla dessa strävanden. Även i de fall då Sverige inbjuds att delta i europeiska organ kommer man att finna att EG-länderna redan har kommit överens.

Att vara en randstat innebär inte bara att Sverige därmed avsäger sig möjligheterna att direkt påverka besluten. Det innebär även att Sverige av omgivning kommer att betraktas som ett land utanför den europeiska gemenskapen. Detta kommer att få följdverkningar för svenskt samhällsliv. Svenska företag kommer att vilja vinna de fulla fördelarna av den Europeiska Gemenskapen genom att etablera sig inom EG. På sikt kommer svenska företag inte bara att bygga tillverkningskapacitet inom EG utan även välja att omvandla sig från svenska företag till EG-företag. Sverige kommer inte heller att kunna attrahera investeringar från icke-europeiska företag.

Under 1990-talet kommer de östeuropeiska länderna förhoppningsvis att ombildas från planekonomier till marknadsekonomier. De kommer med största sannolikhet att genomföra djärva reformer som om ett antal år kan göra dem konkurrenskraftiga. Som ovan understrukits finns det bland Östeuropas nya politiska ledare en ambition att deras länder i framtiden fullt ut skall kunna delta i det europeiska samarbetet. Om Sverige nu stänger dörren för medlemskap kan Sverige under nästa decennium vara en randstat och flera östeuropeiska länder vara fullvärdiga medlemmar i EG.

4.3.2 Medlemsland

Det andra alternativet för Sverige är att genomföra EES-processen med sikte inställt på att Sverige senare skall inträda som fullvärdig medlem i EG.

EG-kommissionen har deklarerat att det inte är aktuellt att behandla frågan om nya medlemmar förrän efter 1992. Österrike har dock redan inlämnat en medlemskapsansökan. Österrike kommer att delta i förhandlingarna om EES. Det är inget tvivel om att Österrike verkligen önskar bli medlem av EG. De båda största österrikiska partierna ingår i den nuvarande regeringskoalition som har inlämnat medlemskapsansökan.

Nu finns förutsättningarna att bedöma den framtida utvecklingen av Sveriges relationer med EG. 1990 kommer att bli förhandlingsåret för EES. Under 1991 måste Sverige genomföra anpassningen till *aquis communautaire*. Tidigast efter 1992 kan EG förväntas börja behandla Österrikes medlemskapsansökan. Då kan det också finnas förutsättningar för andra länder inom EFTA att förhandla om medlemskap. De länder som försitter möjligheterna att få en medlemskapsansökan behandlad samtidigt med Österrike kommer troligen att få vänta ytterligare ett antal år innan det finns förutsättningar för att vinna medlemskap i EG. Sverige måste därför parallellt med EES-processen analysera förutsättningarna för svenskt medlemskap. I samband därmed bör självfallet belysas eventuella effekter för svensk neutralitetspolitik.

5. Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående stegvis anslutning till Europeiska gemenskapen.
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om de riktlinjer som bör gälla för den fortsatta EES-processen.
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående europeisk passunion.
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående gemensam europeisk arbetsmarknad.
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående framtida tullunion.
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående svensk medverkan i EEA.

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående frihandel och GATT-förhandlingarna.¹⁾

Mot. 1989/90
U503

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående analys av förutsättningarna för svenskt medlemskap i EG.

Stockholm den 12 januari 1990

Carl Bildt (m)

Lars Tobisson (m)

Anders Björck (m)

Rolf Dahlberg (m)

Ann-Cathrine Haglund (m)

Gullan Lindblad (m)

Arne Andersson (m)

i Ljung

Ingegerd Troedsson (m)

Görel Bohlin (m)

Rolf Clarkson (m)

Gunnar Hökmark (m)

Bo Lundgren (m)

Sonja Rembo (m)

¹⁾ 1989/90:N205